

บทที่ 1 บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันประเทศต่าง ๆ รวมทั้งประเทศไทยต้องมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาเพื่อให้ทันกับกระแสโลกาภิวัตน์ที่หลังไหลเข้ามาอย่างรวดเร็ว ด้วยความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสารทำให้โลกไร้พรมแดน ประกอบกับมีกระแสผลักดันต่าง ๆ ทำให้ไทยต้องแข่งขันกับนานาประเทศอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้เพื่อให้ประเทศมีศักยภาพในการแข่งขัน และยืนหยัดอยู่ได้อย่างมั่นคง และมีศักดิ์ศรีในสังคมโลก บนฐานแห่งความเป็นไทย ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และการเมืองการปกครอง ดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องให้ประชากรมีความรู้ ความสามารถสูง ความรับผิดชอบ ความอดทน และความเสียสละ เพื่อมาช่วยพัฒนาประเทศในทุกด้าน รวมทั้งการศึกษาด้วย

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคน ให้สามารถนำการพัฒนาประเทศทุกด้านให้เหมาะสม สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกประเทศ ผลผลิตของระบบการศึกษา คือ พลเมืองของประเทศที่สามารถปรับตัว แก้ไขปัญหาที่มีความหลากหลายในสภาพการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา และสามารถริเริ่มพัฒนาตนเอง ครอบครัว ชุมชน ตลอดจนประเทศชาติให้พัฒนาและก้าวหน้าไปได้อย่างมีหลักการบนพื้นฐานของความเข้าใจในเหตุและผล ความถูกต้อง ความดีงาม และความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2541)

รัฐบาลได้ใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคุณภาพของคน โดยมีจุดเน้นที่จะพัฒนาคุณภาพการศึกษา และขยายโอกาสทางการศึกษาให้ทั่วถึง และเกิดประโยชน์ต่อคนทุกกลุ่ม การศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาคนให้มีขีดความสามารถเต็มตามศักยภาพ มีคุณภาพชีวิตที่ดี และเป็นแรงผลักดันที่สำคัญต่อการพัฒนาประเทศ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2540) โดยมีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้กำหนดให้รัฐดำเนินการเกี่ยวกับการจัดการศึกษาไว้หลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาของชาติ เพื่อยกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและเพื่อปฏิรูปการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐานเป็นที่ยอมรับ (กรมสามัญศึกษา, 2543) สืบเนื่องจากสาระในรัฐธรรมนูญดังกล่าว ได้นำไปสู่การจัดทำพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เพื่อปฏิรูปการศึกษาของชาติ ภายหลังจากประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้ก่อให้เกิดกระแสการตื่นตัวครั้งใหญ่ของครูอาจารย์ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาทั้งหลาย เพราะนับแต่นี้ไป การศึกษาของประเทศจะต้องมีการปฏิรูปปรับเปลี่ยนโฉมหน้าใหม่ไปสู่การจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้ คู่คุณธรรม และจัดการศึกษาให้

มีคุณภาพสูงสุดเพื่อทำให้เกิดการพัฒนาลักษณะของคนไทยที่พึงปรารถนา คือ ดี เก่ง และมีความสุข ปรากฏสัมฤทธิ์ผล (คณะอนุกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้, 2543)

กรมสามัญศึกษา (2543) กล่าวว่า ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในหมวด 4 ว่าด้วยแนวทางการจัดการศึกษาได้กำหนดหลักการไว้ในมาตรา 22 ว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการเรียนการสอนต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ ดังนั้น การพัฒนาการจัดการศึกษาให้เป็นไปตามความประสงค์นี้จะสำเร็จได้จุดสำคัญ คือการพัฒนาครู จากการศึกษาที่กระทรวงศึกษาธิการ (2540) ได้กล่าวว่า หลักสำคัญประการหนึ่งของการปฏิรูปการศึกษาก็คือ การปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียน การสอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนการสอนของครู ซึ่งถือว่าเป็นหัวใจของการศึกษา ครูจะต้องยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง ใช้สื่อและนวัตกรรมที่ทันสมัย

ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ (ม.ป.ป.) ได้กล่าวว่า เนื่องจากการปฏิรูปการศึกษาตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 งานด้านการนิเทศจะมีความสำคัญมากขึ้น และผู้นิเทศต้องเป็นผู้ให้คำแนะนำช่วยเหลือเรื่องการพัฒนาหลักสูตรและการพัฒนาครูให้กับสถานศึกษา นอกจากนี้ยังกล่าวอีกว่า ผู้นิเทศจะต้องรู้ว่าวิธีสอนแต่ละขั้นตอนดังกล่าวมี่รายละเอียดปลีกย่อยอย่างไรบ้าง จุดอ่อนในการสอนของครูคืออะไร มีวัสดุอุปกรณ์หรือเครื่องมืออะไรบ้างที่จำเป็นต้องใช้ ควรจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพอย่างไร และจะใช้ยุทธวิธีใดช่วยปรับปรุงพัฒนาพฤติกรรมกรรมการสอนของครูให้มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

การนิเทศการศึกษาจึงเป็นวิธีการหนึ่งที่ช่วยให้ครูได้พัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ ดังความหมายของการนิเทศการศึกษาที่ กู๊ด (Good ,1973) ได้สรุปไว้ว่า การนิเทศการศึกษา คือการช่วยเหลือแนะนำครูหรือผู้เกี่ยวข้องให้สามารถปรับปรุงการสอนของตนให้ดีขึ้น ก่อให้เกิดความเจริญงอกงามในวิชาชีพ การนิเทศศึกษามุ่งช่วยพัฒนาสมรรถภาพของครูในการคัดเลือกปรับปรุงจุดมุ่งหมายการศึกษา วัสดุสอนและวิธีสอน ตลอดจนการประเมินผลการสอนด้วย สัจด์ อุทรานันท์ (2530) ได้กล่าวว่า "การนิเทศการศึกษา คือ กระบวนการทำงานร่วมกับครูและบุคลากรทางการนิเทศการศึกษา เพื่อให้ได้มาซึ่งสัมฤทธิ์ผลสูงสุดในการเรียนของนักเรียน" และวไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ ได้กล่าวว่า "การนิเทศการศึกษา เป็นกระบวนการทำงาน และความร่วมมือระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ เพื่อประสิทธิภาพอันสูงสุดในการเรียนของนักเรียน" ซึ่งในปัจจุบันการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยวิธีการนิเทศศึกษานั้นนับเป็นวิธีการหนึ่งที่ได้รับ ความสนใจอย่างมากทั้งในด้านนโยบายที่ระบุไว้ และในด้านการสนับสนุนและส่งเสริมของหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีโรงเรียนในสังกัด เพื่อตอบสนองต่อการปฏิรูปการศึกษา ตามแนวทางของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542

ดังนั้นสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ โดยกองทุนรางวัลเกียรติยศแห่งวิชาชีพครูจึงได้ดำเนิน โครงการครูต้นแบบ ที่มุ่งสรรหาครูดี ครูเก่ง ที่มีผลงานดีเด่น มีความสามารถค้นพบรูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีขั้นตอนชัดเจน เป็นแบบอย่างได้ และสามารถขยายผลให้เพื่อนครูได้มีความตั้งใจที่จะปรับปรุงการจัดกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างต่อเนื่องและมีศรัทธาต่อวิชาชีพครู (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ,2542) ซึ่งขณะนี้ กำลังขยายเครือข่ายออกไปอย่างกว้างขวาง ได้รับการตอบรับจากสังคมและหน่วยงานการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานกระทรวงอื่น ๆ อย่างน่าชื่นชม โดยเฉพาะกระทรวงศึกษาธิการมีนโยบายที่จะคัดเลือก "ครูแกนนำ" ขึ้นมาพัฒนาให้เป็นเครือข่ายต่อจากครูต้นแบบ เพื่อขยายการปฏิรูปการเรียนรู้ให้บรรลุผลรวดเร็วยิ่งขึ้น (รุ่ง แก้วแดง , 2543)

ในการนี้กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดนโยบายการพัฒนาครู เพื่อให้เป็นกลไกสำคัญในปฏิรูปการเรียนรู้ จึงได้มอบหมายให้คณะกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ดังกล่าว ซึ่งมีศาสตราจารย์ นายแพทย์ประเวศ วะสี เป็นประธานอนุกรรมการได้กำหนด โครงการส่งเสริมและพัฒนาครูแกนนำเพื่อเป็นต้นแบบปฏิรูปการเรียนรู้ ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อพัฒนาครูแกนนำให้มีความรู้ ความเข้าใจ มีวิสัยทัศน์ การปฏิรูปการเรียนรู้ตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 สามารถปฏิบัติการสอนจริงจนเป็นครูต้นแบบ ถ่ายทอดวิธีการสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เพื่อนครูได้
2. เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษาพิเศษ ศึกษานิเทศก์ ศึกษานิเทศก์ และศึกษาศาสตร์ของสถาบันราชภัฏ และมหาวิทยาลัย ส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาทางวิชาการของครูแกนนำและครูต้นแบบ เพื่อให้เกิดการฝึกกำลังในการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งสถานศึกษา
3. เพื่อส่งเสริมสนับสนุนการสร้างเครือข่ายทางวิชาการของครูแกนนำและครูต้นแบบ
4. เพื่อส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาครูแกนนำและครูต้นแบบอย่างต่อเนื่องให้สอดคล้องกับระบบการบริหารงานบุคคล

(คณะกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ , 2543)

ในการดำเนินการตามโครงการส่งเสริมและพัฒนาครูแกนนำ เพื่อเป็นต้นแบบปฏิรูปการเรียนรู้ในโรงเรียนกรมสามัญศึกษา นั้น โดยมีแนวทางการดำเนินงานดังนี้

1. การสำรวจข้อมูลมูลเบื้องต้น ย้อนหลัง 5 ปี
 - 1.1 ครูที่ได้รับการยกย่องประเภทต่าง ๆ เช่น ครูแห่งชาติ ครูดีเด่น ครูต้นแบบ ครูผู้ร่วมนิเทศ ฯลฯ
 - 1.2 เกณฑ์การคัดเลือกครูประเภทต่าง ๆ

2. กำหนดคุณลักษณะของครูแกนนำเพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการพิจารณาคัดเลือกครูแกนนำต่อไป
3. กำหนดหลักสูตรและวิธีการพัฒนาครูแกนนำ
4. ประกาศรายชื่อครูแกนนำที่ได้จากการสำรวจในข้อแรก
5. คัดเลือกครูแกนนำเพิ่มเติม
6. พัฒนาครูแกนนำทั้งครูแกนนำที่ได้จากการสำรวจในข้อ 1.1 และครูแกนนำที่ได้จากข้อ 1.5
7. ครูแกนนำปฏิบัติการสอนและพัฒนาครูเครือข่ายในสัดส่วน 1: 5
8. จัดตั้งชมรมครูแกนนำระดับจังหวัดในแต่ละสาขาวิชา
9. ประเมิน ยกย่อง เชิดชูเกียรติ นำเสนอผลงานและประชุมสมัชชาว่าด้วยการเรียนรู้
10. ประเมิน สรุป จัดสรรสรรเทศภายใน

(กรมสามัญศึกษา , 2542)

ปัจจุบันการดำเนินงานของครูแกนนำตามโครงการดังกล่าวได้มีการพัฒนาการสอนพัฒนาเครือข่าย และจัดตั้งชมรม ในระดับจังหวัด หน่วยงานต่าง ๆ ได้แก่ สหวิทยาเขต และสำนักงานสามัญศึกษาจังหวัด ได้กำลังดำเนินการประเมิน และมอบเกียรติบัตรยกย่องเชิดชูเกียรติพร้อมทั้งนำเสนอผลงานในโอกาสต่าง ๆ ในระดับเขตการศึกษา และกรมสามัญศึกษา ได้กำลังดำเนินการเช่นเดียวกับหน่วยงานในระดับจังหวัดเช่นกัน

จากการดำเนินงานตามโครงการดังกล่าว เพื่อสนองตอบ การปฏิรูปการศึกษา ตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่มุ่งพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีศักยภาพในการพัฒนาตนเองและขยายเครือข่ายออกไป ผู้วิจัยมีความสนใจถึงการจัดการนิเทศของครูแกนนำตามโครงการดังกล่าวในเขตกรุงเทพมหานคร เนื่องจากสภาพแวดล้อมของกรุงเทพมหานครมีความแตกต่างจากจังหวัดอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นสภาพสังคม เศรษฐกิจ การปกครอง ดังนั้นการจัดการนิเทศของครูแกนนำตามที่กรมสามัญศึกษาได้กำหนดไว้ ได้แก่ จัดการนิเทศของครูแกนนำตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 4 และพัฒนาเครือข่าย 5 คน มีผลการดำเนินการเป็นอย่างไรและพบกับสภาพปัญหา อะไรบ้าง เพื่อเป็นข้อมูลในการปรับปรุงการดำเนินงานของครูแกนนำและบุคลากรที่เกี่ยวข้องให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการจัดการนิเทศครูเครือข่ายของครูแกนนำตามโครงการส่งเสริมและพัฒนาครูแกนนำเพื่อเป็นต้นแบบปฏิรูปการเรียนรู้ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร

2. เพื่อศึกษาปัญหาการจัดการนิเทศครูเครือข่ายของครูแกนนำตามโครงการส่งเสริมและพัฒนาครูแกนนำเพื่อเป็นต้นแบบปฏิบัติการเรียนรู้ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูแกนนำในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร จำนวน 607 คน
2. การจัดการนิเทศในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย
 - 2.1 การเตรียมการจัดการนิเทศ
 - 2.1.1 การคัดเลือกครูเครือข่าย
 - 2.1.2 การวางแผนการจัดการนิเทศ
 - 2.1.3 การเตรียมบุคลากร
 - 2.1.4 การเตรียมวัสดุอุปกรณ์
 - 2.1.5 การเตรียมกำหนดช่วงเวลาการนิเทศ
 - 2.1.6 การเตรียมการประเมินผลการจัดการนิเทศ
 - 2.2 การดำเนินการนิเทศ
 - 2.2.1 เทคนิคการนิเทศ
 - 1) เทคนิคการนิเทศในห้องเรียน
 - 2) เทคนิคการนิเทศนอกห้องเรียน
 - 2.2.2 การได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินการนิเทศ
 - 2.2.3 การติดตามการดำเนินการนิเทศ
 - 2.3 การประเมินผลการจัดการนิเทศ
 - 2.3.1 การประเมินผลการเตรียมการนิเทศ
 - 2.3.2 การประเมินผลการดำเนินการนิเทศ
 - 2.4 ปัญหาการจัดการนิเทศ
 - 2.4.1 การเตรียมการจัดการนิเทศ
 - 2.4.2 การดำเนินการนิเทศ
 - 2.4.3 การประเมินผลการจัดการนิเทศ

คำนิยามที่ใช้ในการวิจัย

การจัดการนิเทศ หมายถึง การจัดให้มีการดำเนินการนิเทศทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน เพื่อให้มีการจัดการสอนในโรงเรียนบรรลุตามความต้องการ

ครูแกนนำ หมายถึง ครูในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร ที่ได้รับการยกย่อง คัดเลือก หรือเชิดชูเกียรติ ให้เป็น ครูต้นแบบ ครูแห่งชาติ ครูดีเด่น ครูแม่แบบ ครูผู้ร่วมนิเทศ ฯลฯ จากหน่วยงาน องค์กร สถาบัน ทั้งภาครัฐและเอกชน เช่น ครูต้นแบบ ของคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

ครูเครือข่าย หมายถึง ครู – อาจารย์ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร ที่มีความสนใจและสมัครใจจะพัฒนาการเรียนการสอนวิชานั้น ๆ ซึ่งอาจสอนในโรงเรียนเดียวกับครูแกนนำ หรือเป็นครูในโรงเรียนอื่น ๆ ที่ตั้งอยู่ไม่ไกลจากโรงเรียนของครูแกนนำ โดยได้รับการนิเทศครูแกนนำ ในหลายรูปแบบต่าง ๆ กัน เช่น การให้คำแนะนำช่วยเหลือ การปรึกษาหารือ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เป็นต้น

โครงการส่งเสริมและพัฒนาครูแกนนำเพื่อเป็นต้นแบบปฏิบัติการเรียนรู้ในโรงเรียนกรมสามัญศึกษา หมายถึง โครงการที่ส่งเสริมในการจัดกระบวนการเรียนรู้ ให้คำนึงถึงประโยชน์สูงสุดแก่ ผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้มากที่สุด ได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ได้คิดเอง ปฏิบัติเอง และมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลหรือแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย จนสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตัวเอง และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตได้โดยครูเป็นผู้วางแผนร่วมกับผู้เรียนจัดบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้ กระตุ้น ทำทหาย ให้กำลังใจ ช่วยแก้ปัญหา และชี้แนะแนวทางการแสวงหาความรู้ที่ถูกต้องให้แก่ผู้เรียนเป็นรายบุคคล

โรงเรียน หมายถึง โรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา ในกรุงเทพมหานคร

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผลจากการวิจัย จะเป็นข้อมูลในการจัดการนิเทศครูเครือข่ายตามโครงการส่งเสริมและพัฒนาครูแกนนำเพื่อเป็นต้นแบบปฏิบัติการเรียนรู้ในโรงเรียนกรมสามัญศึกษา เพื่อพัฒนาการดำเนินงานให้ประสบความสำเร็จ
2. ผลจากการวิจัย จะเป็นข้อมูลสำหรับครูแกนนำและผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นแนวทางในการวางแผนปรับปรุง พัฒนาครูเครือข่ายให้มีประสิทธิภาพ และประสบความสำเร็จ

ลำดับชั้นของการวิจัย

เสนอตามลำดับชั้นดังนี้

บทที่ 1 กล่าวถึง ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ของการวิจัย ขอบเขตของการวิจัย คำนิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

บทที่ 2 กล่าวถึง ทฤษฎี หลักการ แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา

บทที่ 3 กล่าวถึง วิธีดำเนินการวิจัย ซึ่งประกอบด้วย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การสร้างเครื่องมือ การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิจัย

บทที่ 4 กล่าวถึง ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ 5 กล่าวถึงสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในช่วงสุดท้ายจะเป็นรายการอ้างอิง และภาคผนวก